

ALEKA RITSOU

Maxim Mărturisitorul

*Biografia unui martir și
mărturisitor al lui Hristos*

Traducere din limba greacă:
protopresbiter dr. Gabriel Mândrilă

editura
Σοφία

București

28 aprilie 2008 – de prăznuirea Sfântului Gheorghe

Prezența unor oameni pe pământ nu are parte de sfârșit. Existența lor trece dincolo de limitele acoladei lor istorice. Viețuirea nu le e caracterizată de efemeritatea strălucirii unui foc de artificii. Devine semn statornic în relativitatea curgerii neîndoielnice a timpului, dându-i formă sau culoare. Iar când, la un moment dat, pleacă din lumea aceasta a materialității, încheindu-și cunoscutul ciclu, absența lor nu înseamnă nicidecum uitare sau dispariție. Prezentul lor e continuat de tot ce duhovnicesc și adevărat au lăsat în urma lor.

Maxim rămâne o asemenea prezență. Cuvios și mărturisitor. S-a ivit, sub aspect istoric, în realitatea zdruncinată a Constantinopolului secolului al șaptelea, întunecat sau luminos – nu-mi dau seama, poate în anumite locuri întunecat, în altele, luminos.

Acestuia i-a premers epoca de aur, măreață în izbânzi, a lui Iustinian. Impunerea la nivel ecumenic a imperiului rămâne un fapt incontestabil, însă moartea sa marchează sfârșitul prestigiului și începutul relelor aduse de triburile barbare.

Noaptea poporul visa un imperiu atotputernic, dar integritatea statală se afla în primejdie la toate hotarele, în vreme ce dominația în Spania era deja de domeniul trecutului. Măsurau timpul în victorii, dar și în înfrângeri.

În marea cetate a lui Constantin, oamenii se rugau în locașul preastrălucit al Înțelepciunii lui Dumnezeu – Sfânta Sofia, își pierdeau banii la pariurile din Hipodrom, petreceau în spelunci îmbătându-se cu vinul roșu cipriot, păcătuiau târându-se prin lupanare sau cerșeau o coajă de pâine de orz, acoperindu-și goliciunea cu zdrențe.

Atunci, la sfârșitul celui de-al șaselea secol după Hristos, mai concret în 580, se naște Maxim în Constantinopol.

Iustin al II-lea (565-578) moare, și pe tron urcă fiul său Tiberiu Constantin (574-582).

Părinții săi erau din clasa burgheziei superioare. Casa lor fusese zidită împreună cu alte case aristocrate în centrul cetății, în apropierea Pieței Augustaeum¹. În acel punct, drumul se lărgea, porticurile se răreau, iar lumina cădea nestingerită asupra ei. Via Media² era destul de departe astfel încât zgomotul roților ce se rostogo-

¹ Ridicată de Septimiu Sever (193-211), Piața Augustaeum fusese inițial un cvadriportic, utilizat în cadrul diferitelor ceremonii pentru ca apoi să devină curtea principală a Sfintei Sofia, luându-și numele de la Sfânta Elena, mama lui Constantin cel Mare, care avea titlul de „Augusta” (*n. trad.*).

² Principala arteră de comunicație a Constantinopolului (*n. trad.*).

leau pe caldarâmul de piatră și glasurile trecătorilor și ale retorilor nu ajungeau până acolo.

O casă spațioasă, cu două caturi, din cărămizi galbene, care-i asigurau căldura iarna, când crivățul adus de Marea Neagră, înghețându-le degetele și inimile, sufla sălbatic. Avea o ușă impunătoare, susținută de piroane puternice, cu capete mari, în timp ce ferestrele, de o parte și de alta, erau protejate de grilaje, căci hoții nu erau puțini. Pe acoperiș se distingea o terasă, de unde stăpânii acestei case cu adevărat frumoase vedeau marea, dar și o parte a capitalei, brăzdate de drumuri nepietruite, care coborau spre ea. Odaia „bună” a casei avea o pardoseală de marmură, împodobită cu mozaicuri colorate, în timp ce pereții erau decorați cu picturi ale căror teme fuseseră foarte atent alese spre a nu macula sufletul fraged al micului Maxim.

Nu avem alte mărturii privitoare la părinții săi, știm doar că erau oameni bogați, de viță nobilă și creștini preacredincioși. Pe Maxim îl botezaseră de la vârsta prunciei. Alte date nu ni s-au păstrat. Numele, locul de baștină sau profesia tatălui se pierd în vultele vremurilor.

Acești părinți i-au îndrumat copilului primii pași pe calea adevărului, fără să fie nevoie de efort pentru a o descoperi singur, sau de timp prețios, luând drept autentic ceea ce este imaginar și riscând astfel să ajungă la o scindare lăuntrică ce ar fi dus la pierderea plinătății și păcii sufletești.

Dar ce este definit ca adevăr... oare ceea ce percep simțurile noastre? Să ne amintim de pilda oamenilor născuți și crescuți într-o peșteră. Pentru aceștia lumea înseamnă semiîntuneric, și sunetele sunt doar cele ale peșterii. Nu vor dobândi niciodată cunoașterea luminii și a lumii reale, fiindcă sunt prizonierii umbrei și ai unui univers sonor denaturat. Cineva trebuie să le arate această lumină, iar ei să-și asume răspunderea noii cunoștințe dobândite.

Așadar, i-au oferit puțința de a face destui pași pe calea acestei formări culturale, dobândind o înțelegere temeinică a lucrurilor și existenței, ca ulterior dascăli serioși să preia frâiele educației sale.

* * *

Auza aproape în fiecare dimineață bătaia grea în ușă și alerga să deschidă. Știa, era dascălul său. Un tânăr discipol care urma cursurile Universității Imperiale din Constantinopol, pe nume Dimitrie. Venise să studieze de la Thesalonic, iar acum îi dădea lecții micului Maxim spre a-și acoperi cheltuielile. Tatăl lui Dimitrie era comerciant. Nu era sărac. Însă la marea Universitate a capitalei studiau fiii arhonților și nobililor, iar Dimitrie trebuia să plătească lunar o pungă de *solidus*³ de aur pentru studiile sale.

³ Monedă din aur pur, pusă în circulație în cantități reduse de Dioclețian, fiind ulterior reintrodusă definitiv în uz de Constantin cel Mare, în decursul reformei sale monetare, în locul consacratului *aureus* (*n. trad.*).

Maxim era pe atunci un copil în vârstă de șapte ani, suplu și înalt. Cu pielea albă și ochii neîmpovărați de vinovății copilărești sau de zbaterele ascunderii adevărului. Chipul lui vădea o armonie lăuntrică între minte și suflet. Un copil liniștit, ascultător, cu o dispoziție nesățioasă de a învăța orice, nu din constrângere sau teamă.

Dimitrie îi preda poezia și gramatica. De fiecare dată când venea, Maxim îi deschidea ușa și apoi treceau prin sala mare cu polieleul de bronz și masa rotundă – întotdeauna acoperită cu o față de masă de mătase – pentru a ajunge într-o cameră mai mică, luminată în cursul zilei de o fereastră înaltă, care dădea spre o curte interioară pavată cu piatră. În mijlocul odăii se afla o masă lungă, din lemn de chiparos. Dimitrie își așeza pe ea sulurile de papyrus, și Maxim, tăblița și cărbunii cu care scria pe ea. Într-un colț, aproape de fereastră era o icoană a Născătoarei de Dumnezeu și una a lui Hristos. În partea de jos a acestor fresce, pe o plăcuță de piatră, era o candelă, arareori stinsă. Un vas de lut cu untdelemn și fitil pentru candelă. Vatra se afla față în față cu fereastra. Un șemineu mare, din piatră gri, în fața căruia se aflau două scaune de lemn cu spătar înalt și sculptat.

Întreaga casă mirosea a mâncare, dinspre bucătărie, nard celtic, nucșoară, oțet și usturoi. Mâncărurile pe care le pregătea mama sa cu ajutorul femeii din Smirna – pe care o avea în preaj-

mă de mulți ani – erau pline de condimente, cu mult piper și bucăți mari de carne. Maxim era un copil ce mânca puțin, nu-i plăcea carnea, prefera mai ales pâinea, fructele, semințele uscate și laptele.

Fumul de la vatră, pe care vântul ce se cobora pe horn îl împrăștia prin colțurile odăii, aroma fină de chiparos sau mirosul de ceară, cu care femeile curățau și ceruiau mobilele de lemn caracterizau casa și-i dădeau, alături de forme și sunete, un chip cu totul aparte.

Nu după multă vreme de la începerea lecției zilnice însăși mama lui Maxim îi aducea lui Dimitrie smochine uscate, alune și o ceașcă aburindă cu ceai de salvie cu mentă. Arareori, în loc de salvie, alături de semințele uscate se afla un pahar de sticlă așezat pe un suport de bronz, plin pe jumătate cu vin roșu, pe care firește că Dimitrie îl prefera ceaiului de plante.

Încă de pe atunci, de la începutul studiilor sale, Maxim se arătă un elev foarte bun. Învăța pe de rost toate citatele din textele clasicilor ellini și la vârsta aceasta era în stare să recite fragmente întinse din Tetraevanghel.

Dimitrie și ceilalți dascăli de după el nu-și ascundeau admirația, vorbindu-i tatălui său despre performanțele intelectuale ale acestui copil deosebit.

Odată cu trecerea anilor, oamenii care își asumuau transmiterea de cunoștințe lui Maxim înce-

taseră să mai fie simpli studenți, asemenea lui Dimitrie, fiind acum bătrâni înțelepți, care predau retorica și filosofia. Așa începură să se descopere înaintea cugetului său curat marile concepții și tainele absolute ale lui Platon sau ale stoicilor, pe care îi vedea și acum pe drumurile din agora, îmbrăcați sărăcăcios, aproape desculți și goi, cu o traistă și un toiag, vorbind oamenilor, ce adeseori se purtau urât cu ei, despre virtute și despre o fericire aparte, pe care fiecare ar fi putut-o dobândi, dacă avea să urmeze un anume chip de viețuire...

Maxim n-a rămas indiferent în fața acestor adevăruri și sensuri înalte. Era chinuit de dorința nedomolită de a învăța, de a fi inițiat. Setea de cunoaștere îl determina să trăiască toate acestea ca pe o experiență curată și luminoasă.

Ultimul lui dascăl, bătrânul Ioanichie, venise din Efes. În tinerețile sale avusese parte de bogății și trai îndestulat. Le-a lăsat pe toate acestea și s-a dedicat unei vieți contemplative, nedându-se în lături de la nimic spre a-L căuta acolo pe Dumnezeu. Părăsi cetatea, vuietul ispitelor, înrobitora atracție față de toate chipurile voluptății. S-a retras la pustia care ascunde tainele unui alt chip de viețuire, dedicat curățirii și îndumnezeirii.

Ioanichie a rămas ani întregi alături de un ascet, din mulții ce se sălășluiau la vremea de atunci în peșteri și crăpături ale pământului. Discuțiile

purtate între ei erau puține, fiecare se închidea în zona adumbrită a inimii întru aflarea luminii unice, nezidite, a lui Dumnezeu.

Într-o dimineață, bătrânul l-a chemat pe Ioanichie la sine. Voia să-i vorbească de apropiatul sfârșit, să-i dea binecuvântarea sa și câteva îndrumări.

– Ioanichie... eu în seara asta voi pleca... am primit înștiințare... Acum mă voi coborî la mănăstirea Cinstitul Prodrom spre a mă împărtăși și a lua binecuvântarea bătrânilor... O să mă întorc la prânz... soarele va fi sus... Tu să-mi sapi mormântul... acolo, între cele două stânci.

Și-a ridicat mâna numai os și i-a arătat unde. Repetă: „Acolo” ... Ioanichie n-a scos o vorbă. N-avea nimic să-i spună. A rămas privind-l, în timp ce se îndepărta sprijinit în cârja lui, gârbovit, târâindu-și cu greu pașii, în vreme ce din ochii tânărului discipol lacrimi multe, fierbinți și amare se rostogoleau. Fără să fie în stare să și le oprească.

Atâția ani se adăpase în preajma sa cu rosturi ce tăgăduiau moartea. Ceea ce se petrecea acum scăpa raționamentelor întemeiate pe aceste idei. Își făceau apariția, mistic, zbuciumul sufletesc și totodată durerea unui rămas-bun veșnic, ce rămânea neputincios în fața acestui corolar nemilos.

Găsi un ciot cu un vârf mai ascuțit și începu să lovească cu el pământul în locul pe care i-l arătase starețul. Lovi cu forță o dată, de două ori.

Apoi aruncă lemnul cât colo și căzu cu fața în țărână, plângând în hohote... O udă cu lacrimile-i. Un simțământ cumplit de lipsă și de inevitabil îl umplu de deznădejde.

Rămase acolo, căzut la pământ, pentru multă vreme. Se ridică în clipa în care descoperi înăuntru-i flacăra curată a unei bucurii calde, alături de suferință. Bucurie și nădejde laolaltă, aducându-i împăcare.

O împreunare gingașă între acceptarea destinului și manifestarea radioasă a unei vieți nestrictăcioase și veșnice. Recunosc singur această bucurie. Dascălul său îl învățase s-o caute în adâncurile inimii și să o scoată la suprafață. Era harul dumnezeiesc...

Și-a șters ochii și nasul. Își reluă săpatul copleșit de gânduri. Da, așa era. În bezna morții, certitudinea unei vieți care-l stăpânea, aservindu-l efemerului... Veșnicia aparține pe drept vieții.

Ascetul reveni la amiezi, așa cum plecase, târâindu-și pe pietre picioarele slabe asemenea unor bețe și sprijinindu-se în cârjă. Trecu prin fața gropii sale, se opri, îi aruncă o privire nedumeritului Ioan și zise:

– Sapă mai adânc... e prea la suprafață.

Și el se supuse. Săpă în continuare. Când sfârși, bătrânul îi ceru să se așeze lângă el ca să-i dea niște îndrumări.

– Să pleci de aici... să nu mai rămâi la pustie, să te întorci în lume... Acolo Dumnezeu o să-ți arate ce ai de făcut...